

ТИПОЛОГІЯ ПРАВНИЧИХ ТЕРМІНІВ ТА ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ

Правнична термінологія – це сукупність історично сформованих термінів, що виражають поняття з правової сфери суспільного життя і використовуються при викладі змісту текстів юридичних актів. На відміну від юристів, увагу мовознавців більше привертало питання входження юридичних термінів до системи літературної мови. Властивості термінологічного лексикону субмови права з погляду функцій, семантики, структури, способів і історії деривації термінів детально розкрито в працях іноземних дослідників: А. Зайди, Б. Галас, Т. Лізісової (А. Zajda, B. Nałas, T. Lizisowa), російських: Б.Я. Шарифуліна, М.Д. Голева, Б.І. Осипова, Н.Н. Івакіної та інших.

Правничий термін – слово або словосполучення, що виражає поняття з правової сфери суспільного життя і має визначення (дефініцію) у правничій літературі (законодавчих актах, юридичних словниках, науково-правових працях).

Для більш чіткого опису юридичної термінології необхідно проаналізувати класифікацію термінів, у зв'язку з чим, виникає необхідність вибору класифікаційних підстав.

А. Піголкін класифікує терміни за такими групами:

1) Загальноживані терміни – це звичайні, поширені найменування предметів, ознак, дій, явищ. У законодавстві вони використовуються в загальноприйнятому значенні, яке фіксується тлумачними словниками. Такі слова, як правило, є багатозначними. Вони можуть застосовуватися то в одному, то в іншому значенні. Тому використання таких термінів доцільно, якщо їх значення очевидне для всіх і не породжує будь-яких сумнівів у даному контексті [7].

Якщо в загально вжитку слово може позначати різні поняття, то при тлумаченні цього слова, вжитого в тексті нормативно-правового акта, з усіх можливих варіантів обирається лише один, який відповідає загальному змісту правової норми. Зазвичай, терміни вживаються в різних статтях нормативних актів в одному й тому самому чи близькому значенні, тому з'ясування значення терміна в одній статті нормативно-правового акта полегшує встановлення його значення і в інших статтях, а також в інших нормативних актах.

Існують також інші типи класифікації правничої термінології. Так, наприклад, відповідно до положень «Енциклопедичного юридичного словника», юридичні терміни поділяються на три різновиди за ознакою «зрозумілості» тієї або іншої частини населення:

Загальнозначущі терміни характеризуються тим, що вони вживаються в повсякденному житті і зрозумілі всім, до цієї групи термінів відносяться, наприклад: *біженець, свідок, працівник; accomplice, accreditation*.

Спеціальні юридичні терміни володіють особливим правовим змістом, (і, мабуть, зрозумілі далеко не всім, а лише фахівцям у галузі права), наприклад: *необхідна оборона, задоволення позову; coerced acquiescence, to retaliate accusation*.

Спеціально-технічні терміни відбивають галузь спеціальних знань – техніки, економіки, медицини тощо (мабуть, ці терміни повинні бути зрозумілі юристові, що є ще і фахівцем в іншій сфері), наприклад: *недоброякісна продукція, правила техніки безпеки, non-patentable, nuclear-free* [15].

У межах юридичної термінології виділяється значний відсоток термінів, утворених синтаксичним способом. За кількістю компонентів можна виділити:

- 1) двокомпонентні;
- 2) трикомпонентні;
- 3) полікомпонентні [15].

Найбільш поширеними в юридичній термінології є такі синтаксичні типи:

I. Двокомпонентні:

1) «прикметник + іменник у Н. в. однини»: *юридична практика, юридичний факт, досудове слідство, повторний злочин, прямий умисел, дитяча злочинність, смертна кара, умовне звільнення, виправні роботи, nonprejudicial character, law charge*;

2) «прикметник + іменник у Н.в. множини»: Приклади: *кримінальні діяння, речові докази, протиправні дії, умисні дії, правові інститути, загальні суди, тяжкі злочини, слідчі дії, port charges*;

3) «іменник у Н.в. + іменник у Р.в. без прийменника»: *орган дізнання, місце події, вчинення злочину, суб'єкти правовідносин, вирок суду, розірвання шлюбу, склад злочину, право власності, присікання хуліганства, позбавлення волі, сліди злочину, adult charge, accommodation of dispute*;

4) «іменник у Н.в. + іменниково-прийменникова конструкція»: *тримання під вартою, передача під нагляд, вбивство на замовлення, недонесення про злочин, кодекс про карі, доведення до самогубства, to escalate accusation* [15].

II. Трикомпонентні синтаксичні типи:

1) «прикметник + прикметник + іменник»: *загальнодержавне адвокатське об'єднання, невольові юридичні факти, організоване злочинне формування, міжнародна судова процедура, judge's finish charge*;

2) «іменник у Н.в. + прикметник + іменник у Р.в.»: *суд присяжних засідателів, право промислової власності, притягнення до кримінальної справи, вік кримінальної відповідальності, застосування вогнепальної зброї, notice of witnesses, charge of crime*;

3) «прикметник + іменник у Н.в. + іменник у Р.в.»: *спільна власність подружжя, законодавчі норми права, об'єктивне ставлення в провину, суб'єктивна сторона злочину, зворотня чинність закону, законна чинність вироку, закінчений замах на злочин, дійсний радник юстиції*;

4) «іменник у Н.в. + іменник у Р.в. + іменник у Р.в.»: *огляд місця події, право власності громадян, оскарження рішення суду, заподіяння шкоди здоров'ю, закінчення строку давності, відстрочка виконання вироку*;

5) «іменник у Н.в. + іменник у З.в. + іменник у Р.в.»: *право на відшкодування витрат, право на волю слова, пенсія за вислугу років, right of copyrighting*;

6) «прислівник + прикметник + іменник у Н.в.»: *особливо небезпечний рецидивіст, суспільно небезпечне діяння, особливо злісне хуліганство, особливо небезпечний злочин, chance-medley* [15].

III. Полікомпонентні терміни можуть включати чотири, п'ять, шість і більше одиниць: *спроба застосування вогнепальної зброї, слідчий в особливо важливих справах, умисне вбивство при обтяжуючих обставинах, небезпечні для життя тілесні ушкодження, to acknowledge recognizance in false name, acquisition by discovery and occupation*.

Розглянемо декілька прикладів відтворення правничих термінів у нормативних актах.

Багатозначним вважається термін «*regulation*», який може мати різні контекстуальні еквіваленти. В юридичній сфері термін перекладається як: «*правило*», «*розпорядження*», «*норматив*» тощо.

...is a complex of measures aimed to ensuring adherence to the requirements of the legislation in the sphere of city planning activity, state construction norms, standards and <i>regulations</i>сукупність заходів, спрямованих на дотримання вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, державних стандартів і <i>правил</i> .
<i>Regulation</i> involves certain actions by government exercising its authoritative ability to allocate values.	<i>Регулювання</i> пов'язане з певними діями уряду, який реалізує авторитарну можливість розміщувати цінності.

Отже, терміни поділяються на прості, складні та терміни-словосполучення. Визначено, що найбільш поширеними в юридичній термінології є двокомпонентний, трикомпонентний і полікомпонентний синтаксичні типи. Ми дізнались, що в англійській мові основний акцент робиться на порядок слів у конструкціях або ж використання декількох прийменників. Найчастіше використовуються синтаксичні типи юридичних термінів типу Прикметник + іменник у Н. в. однини – 75 %, друге місце посідають терміни типу Прикметник + іменник у Н.в. множини – 15 %, а найменше використовуються юридичні терміни типу Іменник у Н.в. + іменник у Р.В. без прийменника – 5 %.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алтицева Л.Ю. Аналітична деривація як спосіб творення термінів. Термінологічні читання. Тези. Київ: 1991. С.86 – 89.
2. Артикуца Н.В. Мова права і юридична термінологія: навч. посібник. Київ: СтилоС, 2002. 196 с.
3. Венгеров А.Б. Теория государства и права: учебник для юрид. вузов. Миколаїв: Юриспруденція, 2000. 528 с.
4. Герд А.С. Основы научно-технической лексикографии. Львов: Изд-во ЛГУ, 1986. 73 с.
5. Голікова Ж.А. Перевод с английского на русский. Минск: Новое знание, 2008. 287 с.
6. Кушнар'ова О. В. Поняття і природа уніфікації нормативно-правової термінології. Юридична психологія та педагогіка. 2011. № 2 (10). С. 58–61.
7. Піголкін, А. С. Теорія держави і права: підручник М. : Городець, 2003. 544 с.
8. Снігур С. Юридичні терміни як перекладознавча проблема В: Проблеми української термінології. Л.: НУ «Львівська політехніка», №490. 2013. С. 71–75.

Аучко Руслана

Науковий керівник – викл. Головацька Ю.Б.

ВАЖЛИВІСТЬ ВЖИВАННЯ ФЕМІНІТИВІВ У СУЧАСНОМУ МЕДІА-ДИСКУРСІ

Фемінітиви – група морфологічних одиниць, маркованих граматичним жіночим родом, альтернативних або парних аналогічним одиницям чоловічого роду, що утворює здебільшого стилістично забарвлений прошарок словникового складу, сфера вжитку якого часто перебуває за межами літературного мовлення. В українському мовознавстві фемінітивами традиційно називають лексичну групу іменників спільного роду, що становлять шар експресивно-оцінної лексики.

Протягом багатьох століть жінка була обмежена певною сферою, жінка не працювала, та займалась хатніми справами та сім'єю. В Конституції України закріплено, що жінки та чоловіки мають рівні права. Тобто, жінка має можливість працювати там, де їй заманеться, де вона бачить можливості та розвиток. Жінки почали займати посади, які раніше посідали лише чоловіки. Новий український правопис фіксує ті моменти, які внутрішньо притаманні самій мові, але раніше ігнорувалися. Наприклад, фемінітиви. В українській мові є категорія роду іменника, тому для більшості занять можна утворити як чоловічу, так і жіночу форму (виняток складають професії, позбавлені категорії роду – суддя, бариста тощо, та нечисленні випадки, коли чоловіча і жіноча форми позначають різні професії – друкар і друкарка, швець і швачка). Авраменко зазначав, що подібним займається не правопис, і що це проблема лексикології, але правопис потрібен саме для того, щоб нормувати подібні речі [2]. Однак, в той час як у живій українській мові активно використовують назви низько-кваліфікованих чи низько-оплачуваних професій в жіночому роді (прибиральниця, кухарка, домогосподарка, покоївка, манікюрниця, офіціантка), такі слова як професор, ректор, науковець на думку супротивників фемінітивів, звучать «нестатусно», а назва чоловічого роду звучить компетентніше, авторитетніше і без емоційних конотацій [3, с.375].

Сьогодні в наукових колах спостерігається значна зацікавленість гендерною тематикою. Як за кордоном, так і в Україні, гендерні аспекти досліджуються в найрізноманітніших сферах людської життєдіяльності, також до них відносяться фемінітиви. Перед науковцями проблема вивчення гендерної ситуації в сучасному українському суспільстві постає особливо гостро. Особливе місце посідають медіа-дискурси, які віддзеркалюють і водночас формують гендерну картину в суспільстві. Саме мас-медіа належить ключова роль у здатності трансформування гендерного мислення суспільства. Таким чином, дослідження гендерного аспекту ЗМІ заслуговує нині особливої уваги. Проблема фемінізованих назв не є суто лінгвістичною, найбільшою мірою вона пов'язана безумовно з перекладом з різних мов. В українській мові явище фемінізації чоловічих назв професій не простежується у великому масштабі. Вчені стверджують, що відсутність жіночого роду в багатьох іменників цієї категорії пояснюється не мовними факторами, а соціальними та історичними чинниками. Для цього потрібен час, він зможе визначити, які лексико-граматичні інновації стануть нормативними, а які вийдуть з ужитку [3, с.378]. Найкращим матеріалом для дослідження будь-яких змін у мові є засоби